

Psikiyatri Hemşireliği Doktora Tezlerinin Özellikleri*

Havva TEL, Selma SABANCIOĞULLARI

Özet

Giriş: Hemşirelikte doktora programı, hemşirelik mesleğinin gelişiminde ve yeni bilgilerin uygulanmasında çok önemlidir. **Amaç:** Bu araştırma Türkiye’de psikiyatri hemşireliği alanında yapılan doktora tezlerinin özelliklerini değerlendirmek amacı ile yapılmıştır. **Yöntem:** Tanımlayıcı tipteki bu çalışmada tezlere internetten T.C. yüksek öğretim kurulunun “ulusal tez merkezi” sitesi taranarak ulaşılmıştır. Araştırmada 1977-2012 tarihleri arasında psikiyatri hemşireliğinde yapılmış olan 87 doktora tezinin özellikleri değerlendirilmiştir. **Bulgular:** Araştırmada 1977-2012 tarihleri arasında psikiyatri hemşireliğinde yapılan 87 doktora tezine ulaşılmıştır. Bu tezlerin %37.9’unun 2006-2010 yılları arasında yapıldığı, doktoralı öğretim elemanlarının %40.2’sinin sağlık yüksek okullarında çalıştığı saptanmıştır. Psikiyatri tezlerinin danışmanlarının %54.0’ünün profesör, %23’ünün doçent, %23’ünün ise yardımcı doçent unvanı olduğu, tez danışmanlarının %88.5’inin psikiyatri hemşireliği alanında olduğu belirlenmiştir. Doktora tezlerinin %25.3’ü hemşirelerle, %19.5’i konsültasyon liyezon psikiyatri alanında, %19.5’i psikiyatri servisinde yatan hastalar ile yapılmıştır. Doktora tezlerinin %55.5’inin yarı deneysel tipte, %35.4’ünün tanımlayıcı tipte olduğu, %94.3’ünde veri toplama aracı olarak veri toplama formu ve ölçek kullanıldığı saptanmıştır. Tezlerin örneklem grubunun %23.0’ünü hemşireler oluşturduğu, tezlerin uygulama alanının %57.5’inin hastane, %25.3’ünün okul olduğu belirlenmiştir. Tezlerin örneklem büyüklüğünün % 44.8’inde 60 kişi ve daha az, % 8’inde 500 ve üzeri olduğu, uygulama süresinin %31’inde 1-3 ay, % 2.3’ünde 13 ay ve üzeri olduğu saptanmıştır. **Sonuç:** Psikiyatri hemşireliği doktora tezlerinin büyük çoğunluğu psikiyatri hemşireliği alanındaki danışmanlar tarafından yürütülmüştür. Tezlerin örneklemi genellikle psikiyatri hastası ile çalışan hemşireler, psikiyatri hastaları ve fiziksel hastalıklı bireyle çalışan sağlık personeli ve fiziksel hastalığı olan bireyler oluşturmuştur. Tezlerin yarıdan fazlası yarı deneysel tipte olup, uygulama süresi çoğunlukla 1-3 aydır.

Anahtar sözcükler: Psikiyatri Hemşireliği, hemşirelikte doktora, tez çalışması.

Characteristics of Psychiatric Nursing Doctoral Theses

Abstract

Introduction: Nursing doctorate program is very important in the development of the nursing profession and implementation of the new information. **Objective:** The aim of this study is to assess the characteristics of doctoral theses in the field of psychiatric nursing. **Methods:** In this cross-sectional descriptive and retrospective study, the theses have been reached by scanning "national dissertation center" site from T.R. internet board of higher education. In the research, characteristics of the 87 doctoral dissertations in the field of psychiatric nursing have been evaluated. **Results:** 87 Psychiatric nursing doctoral theses which were written between 1977 and 2012 have been reached. It has been found out that 37.9% of these theses were written between 2006 and 2010 and, 40.2% of instructors who have PhD degree have been working at health high schools. It has been identified that 54.0% of the theses advisors have the title of professor, 23% have the title of associate professors, and 23% have the title of assistant professors, and 88.5% of the theses advisors are in the field of psychiatric nursing. 25.3% of the doctoral theses have been done with nurses, 19.5% in the field of consultation-liaison psychiatry, and 19.5% with patients in psychiatry service. 55.5% of doctoral theses are semi-experimental type, 35.4% is descriptive type, and in 94.3% a data collection form and scale have been used as a data collection tool. It has been determined that 23.0% of the sample group of theses is the nurses, the application area of 57.5% theses is hospitals and 25.3% is schools. In 44.8% of theses sample size there are sixty people or less, in 8% there are five hundred people and above, and 31% of application period is 1-3 months, and 2.3% of application period is 13 months and above. **Conclusion:** The majority of doctoral theses in the field of psychiatric nursing have been carried out by psychiatric nursing consultants. The sample of theses is usually nurses working with psychiatric patients and psychiatric patients and health care providers working with physically ill individuals and individuals who have physical illnesses. More than half of the dissertations are types of quasi-experimental design and implementation period is usually 1-3 months.

Key Words: Psychiatric Nursing, doctorate in nursing, thesis study.

Geliş tarihi: 12.11.2012

Kabul tarihi: 01.07.2014

Hemşirelik mesleğinin gelişiminde ve yeni bilgilerin uygulamaya konulmasında hemşirelikte doktora programı önemlidir. Doktora programı hemşireleri bilimsel bilgi temelini geliştirmeye hazırladığı gibi mesleki liderler geliştirmeyi de sağlamaktadır (Arslan, Uzun ve Oflaz, 2010; Jolley, 2007; Smith ve Delmore, 2007). Bu nedenle tüm dünyada hemşirelik mesleği bilgiyi keşfetme ve yaygınlaştırma yolu ile insanların sağlığını geliştirebilecek olan hemşire araştırmacıların eğitim ve öğretimine yoğunlaşmıştır (Kim, McKenna ve Ketefian, 2006).

Hemşirelikte doktora eğitimi ilk kez 1920’lerin başlarında Amerika’da başlamış ve 1950’ye kadar, eğitim ve yönetimde fonksiyonel rollerde uzmanlaşmaya odaklanmıştır. 1960’lardan sonra doktora eğitiminin odağı, eğitim ve yönetimin hemşirelikle ilgili disiplinlere

kaymış ve araştırma ağırlıklı Ph.D programları önem kazanmıştır. 1960-1990 yılları arasında Amerika’da hemşirelikte doktora programı sayısı 54’e ulaşmıştır (Arslan ve ark., 2010; Ziemer, Brown, Fitzpatrick, Manfredi, O’Leary ve Valiga, 1992). Ketefian ve Redman (2001) doktora eğitim programlarında “Avrupa modeli” ve “Kuzey Amerika modeli” olmak üzere iki önemli model tanımlamıştır. Avrupa modeli bireysel olarak süpervize edilen bir dizi araştırma projesinden oluşmaktadır. Kuzey Amerika modelinde ise öğrenciler doktora programında birçok ders almakta, derslerin bitiminden sonra bir sınava alınmaktadır.*

* Çalışma, Hemşirelikte Doktora Eğitiminin Kalite Göstergeleri Uluslararası Sempozyumunda poster bildiri olarak sunulmuştur. 28-30 Kasım 2012, İzmir.

Sınavı başarı ile tamamlayan öğrenciler öğretim üyelerinin danışmanlığında tez araştırması yapmakta, tez çalışması öğretim üyelerinden oluşan bir komite tarafından da izlenmektedir (Yavuz, 2004). Türkiye’ de hemşirelikte doktora eğitimi 1972’de başlamış olup halen sekiz hemşirelik ana bilim dalında doktora programı yürütülmektedir. Ülkemizde de hemşirelikte doktora programında Kuzey Amerika (Ph.D) modeli kullanılmaktadır (Arslan, 2005; Özaydın, 2002; Ulusoy, 1998; Yavuz, 2004). Son olarak, hemşirelikte uygulama alanından kaynaklanan sorunlara dönük bilgi üretimini artırmak ve araştırma sonuçlarının uygulamaya aktarılmasını kolaylaştırmak için klinik doktora programlarının açılması konusunda çalışmaların sonunda, 2004 yılında Amerikan Hemşirelik Okulları Birliği (American Association of Colleges of Nursing [AACN]) yeni doktora derecesi olarak klinik doktora programları oluşturmuştur. AACN ileri uygulama hemşireleri (advanced practice nurse) olarak adlandırılan bu dereceyi 2015 yılına kadar ulaşılacak minimum eğitim standardı olarak ilan etmiştir (Arslan ve ark., 2010; Demarco, Pulcini ve Haggerty, 2009; Jolley, 2007; Reed, 2008;).

Doktora eğitimi, öğrencileri araştırma ve teori geliştirme yoluyla hemşirelik bilgisinin ve hemşirelik biliminin geliştirmesine katkıda bulunmaya hazırlamaktadır (Yavuz, 2004). Bu doğrultuda doktora programlarının hedefi, mesleğin bilgi temeline katkıda bulunacak, ileri uygulamayı geliştirmek ve araştırmalar yapmak için gerekli olan becerilere sahip, araştırma yapmaya yönelmiş deneyimli bilim adamları yetiştirmektir (Shores, 1986). Doktora programları aynı zamanda toplumsal ve ekonomik gereksinimleri belirlemek, sağlıkla ilgili problemleri gidermek için yeni yollar yaratmak ve yeni teknolojileri ortaya koyan yenilikçi düşüncelerin gelişmesinde harekete geçirici bir işlev görmektedir (Kim ve ark., 2006). Doktora eğitiminin bir diğer amacı da hemşirelik okullarında öğretim görevlisi pozisyonları ile uygulama ve yönetimde liderlik pozisyonlarını üstlenecek hemşireler yetiştirmektir (Shores, 1986). Bu amaçlar doğrultusunda doktora eğitim programlarının değişen sağlık bakım ortamı ve sağlık yönetimi ile uyumlu, bugünün liderlik taleplerini karşılayabilecek, geniş bir yelpazede bilgi ve becerilere sahip öğrenciler yetiştirecek düzeyde planlanması gerekmektedir (Kim ve ark., 2010).

Hemşireliğin bilimsel bilgi temelini geliştirmek için yapılan doktora tezleri, bireyin akademik gelişim sürecindeki ilk orijinal araştırması olması nedeniyle oldukça önemlidir. Tez hazırlama süreci öğrencinin gelecekte araştırma yapma tutumlarını şekillendirerek, üretken olması ve bilimsel araştırma yapması için gerekli sosyalizasyonu sağlamaktadır (Arslan ve ark., 2010). Öğrenci tezini geliştirirken hemşirelik disiplininin sınırlarını keşfetmekte, araştırma sürecinin inceliklerini öğrenmekte ve alanında uzmanlarla birlikte bilimsel görüşmelere katılarak araştırma yapma ile ilgili bilgisini geliştirmektedir (Robinson ve Dracup, 2008). Bu nedenle tamamlanan doktora tezlerinin niteliklerini incelemek, doktora eğitimi sırasında bilimsel tutumun gelişmesi, nitelikli bilimsel araştırma yapılması, uygulamada kullanılması ve araştırma temelli hemşireliğin gelişmesi için gereklidir. Konu ile ilgili olarak Türkiye’de genel olarak hemşirelikte doktora tezlerinin özelliklerini ve yaşanan güçlükleri inceleyen bir çalışmanın Arslan ve arkadaşları (2010) tarafından yapılmış olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Hemşireliğin özel bir alanı olan psikiyatri

hemşireliğinde doktora tezlerinin özelliklerine ilişkin herhangi bir çalışmaya ulaşılmamıştır. Bu çalışmada Türkiye’de ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliği alanında yapılan doktora tezlerinin niteliksel özelliklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmadan elde edilecek sonuçların, Türkiye’de ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliği alanında yapılan doktora tezlerinin mevcut durumu hakkında bilgi vereceği ve bu alandaki çalışmaların yönünün belirlenmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Tipi

Araştırma tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

Araştırmanın Yapıldığı Yer

Çalışma Türkiye’de ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliği alanında çalışılmış doktora tezleri ile yapılmıştır. Tezler internetten T.C. yükseköğretim kurulunun “ulusal tez merkezi” sitesi taranarak ulaşılmıştır.

Araştırmanın Örnekleme

Araştırmada örneklem seçimi yapılmamış, yükseköğretim kurumunda kayıtlı olan ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliği alanında yapılmış olan bütün tezler hedeflenmiştir. Araştırmada 1977-2012 tarihleri arasında psikiyatri hemşireliğinde yapılmış olan 87 doktora tezine ulaşılmış ve bu tezlerin özellikleri değerlendirilmiştir. Tezlerin 49’unun tam metnine, 38’sinin ise özetine ulaşılabilmektedir.

Veri Toplama Araçları

Veriler ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliği alanında yapılmış doktora tezlerinin özelliklerinin değerlendirilmesi ile elde edilmiştir. Veriler araştırmacılar tarafından yapılandırılmış 11 maddelik bir veri formu ile toplanmıştır. Veri formunda; araştırmanın tipi, danışmanın unvanı, danışmanın uzmanlık alanı, araştırmanın konusu, araştırmanın örneklem grubu, örneklem sayısı, araştırmanın süresi, araştırmanın yapıldığı yer, araştırmanın yapıldığı yıl, araştırmayı yapan kişinin çalıştığı kurum, araştırmada kullanılan veri toplama araçları gibi maddeler bulunmaktadır. Çalışmada tezlerin taranması ve veri formuna göre değerlendirilmesi bir araştırmacı (tek kişi) tarafından yapılmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmada elde edilen veriler bilgisayar ortamında SPSS 16.0 paket programında yüzdelerle değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırma retrospektif ve tezler genel kullanıma açık bir erişim sitesinden ulaşılarak yapıldığı için etik kurul izni alınmamıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları: Araştırmada incelenen tezlerin yarıya yakını (2000 yılı ve öncesine ait tezler) yükseköğretim kurumunda tam metni bulunmamaktadır. Araştırmada bu tezlerin yalnızca var olan özetlerle değerlendirilmesi araştırmanın sınırlılığıdır.

Bulgular

Tablo 1 doktora tezlerinin yıllara göre ve danışman özelliklerine göre dağılımını göstermektedir. Tezlerin çok az bir kısmı (% 2.2) 1977- 1990 yılları arasında, % 28.7’si 1991- 2000 yılları arasında, % 21.8’si 2001- 2005 yılları arasında, yarıya yakını ise (% 47.1) 2006-2012 yılları arasında yapılmıştır. Tezi yapan araştırmacıların büyük çoğunluğu (% 88.5) eğitim kurumunda (SYO, HYO, SBF), % 6.9’u hastanede çalışmaktadır. Doktora tez danışmanlarının yarısından fazlasının (% 54.0) unvanı profesör, % 23’ü doçent ve diğer % 23’ü yardımcı

doçenttir. Tez danışmanlarının büyük çoğunluğunun (% 88.5) uzmanlık alanı ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliği

iken, % 11.5'inin uzmanlık alanı ruh sağlığı psikiyatri hemşireliği değildir.

Tablo 1. Doktora Tezlerinin Yapıldığı Yıllar ve Danışman Özelliklerinin Dağılımı (n=87)

Tanımcı Özellikler	Sayı	%
Yıllar		
1977-1990	2	2.2
1991-2000	25	28.7
2001-2005	19	21.8
2006-2012	41	47.1
Araştırmacının çalıştığı kurum		
Eğitim Kurumu (SYO, HYO, SBF)	77	88.5
Hastane	6	6.9
Ulaşılamadı	4	4.6
Tez danışmanının unvanı		
Prof. Dr.	47	54.0
Doç. Dr	20	23.0
Yrd. Doç. Dr.	20	23.0
Tez danışmanının uzmanlık alanı		
Psikiyatri hemşireliği	77	88.5
Psikiyatri hemşireliği değil	10	11.5
TOPLAM	87	100.0

Tablo 2’de doktora tezlerinin yönetsel özellikleri gösterilmiştir. Tezlerin yarısından fazlası yarı deneysel (% 34.5) ve deneysel (% 23.0), iken çok az bir kısmı metodolojik (% 5.7) ve kalitatif/niteliksel (% 2.3) yapılmıştır. Tezlerin % 23’ünün örnekleme hemşirelerden oluşurken, % 16.0’sı genel klinik hastaları, % 13.8’si öğrencilerden, %12.6’sı hemşirelik öğrencilerinden,

%12.6’sı psikiyatri hastalarından ve % 11.5’i psikiyatri hasta ailelerinden oluşmaktadır. Tezlerin yarıya yakınının (% 44.8) örneklem sayısı 60 ve altında, % 8.0’inin ise 500 ve üzerinde olduğu belirlenmiştir. Tezlerde veri toplama aracı olarak çoğunlukla anket ve ölçek (% 94.3) birlikte kullanılmıştır.

Tablo 2. Doktora Tezlerinin Yöntemsel Özelliklerinin Dağılımı (n=87)

Yöntemsel Özellikler	Sayı	%
<i>Araştırmanın tipi</i>		
Yarı deneysel	30	34.5
Deneysel	20	23.0
Tanımlayıcı	30	34.5
Metodolojik	5	5.7
Kalitatif/niteliksel	2	2.3
<i>Araştırmanın örnekleme</i>		
Hemşire	20	23.0
Genel klinik hastaları	14	16.0
Genel öğrenci +lise öğrencisi	12	13.8
Hemşirelik öğrencisi	11	12.6
Psikiyatri hastası	11	12.6
Psikiyatri hasta ailesi	10	11.5
Sağlıklı yetişkin bireyler	9	10.3
<i>Araştırmanın örneklem sayısı</i>		
60 ve altı	39	44.8
61-200	26	29.9
201-400	13	14.9
500 ve üzeri	7	8.0
Ulaşılamayan	2	2.3
<i>Veri Toplama Araçları</i>		
Anket ve ölçek	82	94.3
Anket	4	4.6
Diğer (literatür inceleme)	1	1.1
TOPLAM	87	100.0

Tablo 3’de Doktora tezlerinin konu ve uygulama alanları ile uygulama sürelerinin dağılımı verilmiştir. Tezlerin başlıca konu alanı; hemşire eğitimi ve hemşirelerin iş doyumu, tükenme ve baş etme özellikleridir (% 11.5), ikinci sırada psikiyatri hasta eğitimi, genel klinik hasta eğitimi ve sağlıklı birey/aile eğitimi (% 10.3) üçüncü

sırada ise öğrenci hemşire eğitimi ve çocuk/ergen eğitimi (%8.1) gelmektedir. Doktora tezlerinin % 57.5’i hastanede, % 23.5’i okulda, % 16.0’sı sahada yapılmıştır. Tezlerin uygulama süresi incelendiğinde % 31.0’inin 1-3 ay içinde, % 18.4’ünün 7-12 ay içerisinde, % 14.9’unun 4-6 ay içerisinde tamamlandığı saptanmıştır.

Tablo 3. Doktora Tezlerinin Konu ve Uygulama Alanları İle Uygulama Sürelerinin Dağılımı (n=87)

Konu, Uygulama Alanları ve Uygulama süresi	Sayı	%
Tezlerin konu alanları		
Hemşire eğitimi	10	11.5
Psikiyatri hasta eğitimi	9	10.3
Genel klinik hasta eğitimi	9	10.3
Sağlıklı birey/aile eğitimi	9	10.3
Öğrenci hemşire eğitimi	7	8.1
Çocuk/ergen eğitimi	7	8.1
Hemşirelerin iş doyumu/tükenme/baş etme özellikleri	10	11.5
Toplum ruh sağlığı	6	6.9
Öğrenci hemşirelerde benlik saygısı/madde kullanımı	5	5.8
Psikiyatri hastalarında sosyal destek/hastalıkla ve stresle baş etme/bilgi gereksinimleri	5	5.8
Genel klinik hastalarında cinsellik/hastalıkla baş etme/beden imajı/duygusal tepkiler	6	6.9
Ölçek geliştirme/geçerlik-güvenirlik çalışması	3	3.4
Literatür inceleme	1	1.1
Tezlerin uygulama alanları		
Hastane	50	57.5
Okul	22	25.3
Toplum + saha	14	16.0
Literatür inceleme	1	1.1
Tezlerin uygulama süreleri		
1-3 ay	27	31.0
4-6 ay	13	14.9
7-12 ay	16	18.4
13 ay ve üzeri	2	2.3
Ulaşılamayan	29	33.3
TOPLAM	87	100.0

Tartışma

Bu çalışmada ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliği alanında hazırlanmış 87 doktora tezi incelenmiştir. Çalışmada doktora tez sayısının 1991 yılından sonra önemli düzeyde artış gösterdiği, yarıya yakınının ise 2006-2012 yılları arasında yapıldığı saptanmıştır (Tablo 1). Çalışma bulgularını destekleyen bir çalışma Arslan ve arkadaşları (2010) tarafından yapılmıştır. Arslan ve arkadaşları (2010) hemşirelikte doktora tez çalışmalarının özelliklerini inceledikleri çalışmada tezlerin çoğunluğunun 1991 yılından sonra yapıldığını saptamıştır. İncelenen tezlerin 1991 yılından sonra önemli düzeyde artması ve çoğunun 2006 yılından sonra yapılması, başlangıçta sınırlı sayıda açılan mezuniyet sonrası hemşirelik programlarının sonradan artması ile açıklanabilir. Daha önce ifade edildiği gibi Türkiye’de ilk mezuniyet sonrası eğitim yüksek lisans 1968, doktora eğitimi 1972 yılında başlamıştır. Hemşirelikte doktora eğitimlerinin çoğunluğu ise 1980 yılından sonra açılmıştır. Bugün ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliğinde doktora eğitimi beş hemşirelik yüksek okulunda yürütülmektedir (Arslan, 2005; Ulusoy, 1998; Yavuz, 2004).

Bu çalışmada araştırmacıların çoğunluğunun eğitim kurumunda çalıştığı belirlenmiştir (Tablo 1). Çalışma bulgusuna paralel olarak Arslan ve arkadaşlarının

(2010) çalışmasında tezleri yapan kişilerin % 91.4’ünün araştırma görevlisi ya da eğitimci olduğu saptanmıştır. Hemşirelikte diğer alanlarda çalışırken doktora yapma imkanı olduğu halde, doktora eğitimine devam edenler genellikle hemşirelik okullarında çalışmayı seçmekte ve başlangıçta olmasa da doktora eğitimlerine başladıktan kısa süre sonra bu görevlere atanmaktadırlar. Türkiye’de doktora eğitiminde İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri’nde olduğu gibi akademik doktora ve klinik doktora ayrımı yoktur (Demarco, Pulcini ve Haggerty, 2009; Galvin ve Carr, 2003). Doktora eğitimine devam etmeyi seçen hemşireler de çoğunlukla eğitim araştırma faaliyetlerini daha etkin bir şekilde yürütebilecekleri akademik ortamları çalışma alanı olarak tercih etmektedirler. Doktoraya hazırlanan hemşirelerin çoğu akademik alanda iş araştırmaktadırlar (Kim ve ark., 2010).

Bu çalışmada ayrıca tez danışmanlarının yarıdan fazlasının unvanının profesör, diğer yarıya yakınının ise eşit şekilde doçent ve yardımcı doçent, tez danışmanlarının büyük çoğunluğunun uzmanlık alanının ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliği olduğu belirlenmiştir (Tablo 1). Danışman öğretim üyelerinin büyük bir çoğunluğunun uzmanlık alanının ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliği

olması olumlu bir bulgudur. Tez danışmanının farklı alanlardan olması çeşitli güçlükler yaşanmasına neden olabilmektedir. Arslan ve arkadaşlarının (2010) çalışmasında tez danışmanının farklı bir alandan olmasının (% 20) danışmanlıkla ilgili yaşanan güçlükler arasında olduğu saptanmıştır. Çünkü danışmanlık sürecinin etkili ya da etkisiz olması doktora eğitiminin ve yapılan tezin niteliğini etkilemektedir. Ayrıca öğrenci tezini geliştirirken disiplinin sınırlarını keşfeder, araştırma sürecinin inceliklerini öğrenir ve alanında uzmanlarla birlikte bilimsel görüşmelere katılarak araştırma yapma ile ilgili bilgisini geliştirir. Uzmanlık alanı ile ilgili konuların inceliklerini öğrenir. Öğrencinin bu süreci alanında uzman olan öğretim üyesi ile gerçekleştirmesi doktora eğitiminin ve tezin kalitesini olumlu yönde etkileyecektir (Robinson ve Dracup, 2008). Araştırma danışmanlığı, hemşirelik literatüründe bilimselliği artırmak için olumlu bir strateji olarak görülmektedir (Nelson ve Sacks, 2007).

Çalışmada tezlerin yarısından fazlası yarı deneysel ve deneysel iken çok az bir kısmı metodolojik ve kalitatif/niteliksel yapılmıştır (Tablo 2). Literatürdeki çalışma sonuçları bu bulguyu desteklemektedir. Arslan ve arkadaşları (2010) Türkiye’de hemşirelikte doktora tez çalışmalarının özelliklerini inceledikleri çalışmada tez çalışmalarının yarıya yakınının deneysel ya da yarı deneysel yapıldığı ve sadece % 2.1’inin niteliksel yapıldığı saptanmıştır. Lee ve arkadaşları (2012) hemşirelik doktora tez çalışmalarını inceledikleri çalışmada tezlerin yarısının deneysel, % 5’inin ise metodolojik tasarımı olduğunu saptamışlardır. Shin, Sung, Jeong ve Kim (2008) doktora tezlerini inceledikleri çalışmada tezlerin çoğunluğunun niceliksel, % 18’inin niteliksel çalışmalar olduğu saptanmıştır. Pietila (1990), Finlandiya da yapılan hemşirelik tezlerini incelediği çalışmada, çalışmaların tamamına yakınının niceliksel yöntemleri kullandığını sadece iki çalışmada nitel yöntem kullanıldığını saptamıştır. Bu çalışmada olduğu gibi literatürdeki diğer çalışmalarda da niteliksel çalışmaların sayısının az olduğu görülmektedir. Literatürde Ratcliffe (1998), hemşirelik literatüründe niceliksel araştırmaların niteliksel olanlardan daha fazla olduğunu, bunun nedeninin hemşirelerin karmaşık istatistiksel yöntemlerle çalışma konusunda kendilerine rahat hissetmemeleri, niteliksel yöntemlerle zengin verilerin anlamını açıklayamamaları ve niceliksel yöntemlerle hemşirelik araştırma konularını araştırmanın daha uygun bulunması olduğunu belirtmektedir. Çalışma bulguları literatür ile uyumlu görünmektedir. Bu çalışma sonuçlarından farklı bir çalışma Borbasi, Hawes, Wilkes, Stewart ve May (2002) tarafından yapılmıştır. Borbasi ve arkadaşları (2002) Avusturalya’da 1955-2000 yılları arasında yayınlanmış olan hemşirelik araştırmalarının sonuçlarını değerlendirmişler, bu çalışma bulgusundan farklı olarak niteliksel ve niceliksel araştırmaların oranının birbiri ile çok yakın olduğunu saptamışlardır (niteliksel % 47, niceliksel % 41). Yanı sıra tezlerin yarısından fazlasının deneysel ve yarı deneysel olması doktora tezlerinden beklentiler ile ilişkili görünmektedir. Çünkü doktora tezlerinin orijinal olması, uygulamaya bir yenilik getirmesi ve yeni bir yöntem ya da model geliştirmesi istenmektedir. Doktora tezlerinden böyle bir beklenti olduğunu destekleyen bir çalışma Ünsal ve Sökmen (2011) tarafından yapılmıştır. Ünsal ve Sökmen (2011) çalışmalarında, Türkiye’de bir hemşirelik dergisinde yayınlanan hemşirelik araştırmalarını incelemişler, araştırmaların % 84.5’inin tanımlayıcı ve sadece

%7.9’unun deneysel araştırma türünde yapıldığını belirlemişlerdir (Ünsal ve Sökmen, 2011).

Tezlerin yarısının örnekleme hemşire, öğrenci hemşire, öğrenciler ve sağlıklı yetişkinlerden oluşurken, diğer yarısı genel klinik hastaları, psikiyatri hastaları ve psikiyatri hasta ailelerinden oluşmaktadır (Tablo 2). 2006 - 2010 yılları arasında beş psikiyatri hemşireliği dergisinde yayınlanan müdahaleli araştırmaların incelendiği çalışmada, çalışma örnekleminin % 15’ini hemşire, öğrenci ya da personel, % 50’sini ruhsal hastalıklı hastalar ve %35’ini ise çocukluk ve yaşlı yetişkinliğe kadar tüm dönemleri kapsayan sağlıklı kişilerin oluşturduğu saptanmıştır (Zauszniewski, Bekhet ve Haberlein, 2012). Türkiye’de bir hemşirelik dergisinde yayınlanan genel hemşirelik araştırmalarının incelendiği çalışmada ise, araştırma örnekleminin en çok kullanılan en az kullanılan doğru sırasıyla hemşire öğrenciler, sağlıklı kadınlar, hastalar ve hemşirelerden oluştuğu belirlenmiştir (Ünsal ve Sökmen, 2011). Ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliği doktora tezlerinde örneklem grubunun özellikleri dikkate alındığında psikiyatri hastaları ile çalışan hemşireleri güçlendirmeye, mesleğe aday öğrencileri ve sağlıklı yetişkinleri risk yönünden değerlendirerek ruh sağlığını korumaya ve sürdürmeye odaklanıldığı görülmektedir. Ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliği doktora tezlerinin yarıya yakınının (% 44.8) örneklem sayısının 60 birey ve daha az olduğu, bu örneklerde yarı deneysel ve deneysel araştırma yapıldığı saptanmıştır. Ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliği doktora tezlerinde veri toplama aracı olarak çoğunlukla anket ve ölçek (% 94.3) birlikte kullanılmıştır (Tablo 2). Literatürde bu çalışma bulgularını destekleyen birkaç çalışma bulunmaktadır. Pietila (1990)’nın Finlandiya da yapılan hemşirelik tezlerini incelediği çalışmada tezlerin çoğunluğunda veri toplama yöntemi olarak anket kullanıldığı saptanmıştır. Türkiye’de Ünsal ve Sökmen (2011) ile Ünsal ve Ergül (2010)’ün yaptıkları çalışmalarda da, bu çalışmadakine benzer şekilde çalışmaların çoğunluğunda veri toplama yöntemi olarak anket ve ölçek kullanıldığı belirlenmiştir. Tezlerin tamamına yakınında veri değerlendirme aracı olarak ölçeklerin kullanılmasında ölçeklerin geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olması yanında ölçek aracılığı ile verilerin daha sistematik ve pratik elde edilmesinin etkili olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada tezlerin konu alanları incelendiğinde birinci sırada hemşire eğitimi ve hemşirelerin iş doyumu, tükenme ve baş etme özellikleri, ikinci sırada psikiyatri hasta eğitimi, genel klinik hasta eğitimi ve sağlıklı birey/aile eğitimi, üçüncü sırada ise öğrenci hemşire eğitimi ve çocuk/ergen eğitimi olduğu belirlenmiştir (Tablo 3). Arslan ve arkadaşlarının (2010) çalışmasında tez konu alanları klinik uygulama, sağlıklı birey/aile eğitimi, hemşire eğitimi olarak öncelikli yer almıştır. Lee ve arkadaşları (2012) hemşirelik doktora tez çalışmalarını inceledikleri çalışmada tezlerin konu alanları hasta eğitimi, bakım verenlerin eğitimi, sağlıklı bireyler ve diğer alanlar olarak saptanmıştır. Avusturalya’da 1955-2000 yılları arasında yayınlanmış olan hemşirelik araştırmalarının sonuçlarını değerlendiren Borbasi ve arkadaşlarının (2002) belirlediğine göre en popüler konular hemşirelerin eğitimi ve hasta bakım uygulamaları ile ilişkili konulardır. Bu çalışma bulguları ve literatürdeki diğer çalışma bulgularına göre, hemşirelerin çalışma konu alanı olarak hemşire, hasta ya da sağlıklı bireyin

eğitilmesini önde gelen bir gereksinim olarak değerlendirdikleri söylenebilir.

Doktora tezlerinin yarısından fazlası hastanede, dörtte biri okulda, % 16.0'sı ise saha/toplumda yapılmıştır (Tablo 3). Bu çalışmanın bulguları ile paralel olarak, Lee ve arkadaşlarının (2012) hemşirelik doktora tez çalışmalarını inceledikleri çalışmada tezlerin yarıya yakınının hastanede ve % 27.8'inin toplumda yapıldığı saptanmıştır. Bu çalışma bulgusundan farklı olarak Shin ve arkadaşlarının (2008) doktora tezlerini inceledikleri çalışmada tezlerin yarısından fazlasının toplumda gerçekleştirildiği saptanmıştır.

Sonuçların Uygulamada Kullanımı

Bu çalışmada ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliği alanında hazırlanmış 87 doktora tezi incelenmiştir. İncelenen doktora tezlerinin; çoğunlukla 2006-2012 yılları arasında yapıldığı, tezleri yapan araştırmacıların büyük çoğunluğunun eğitim kurumunda çalıştığı, tez danışmanlarının büyük bir kısmının ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliği alanında uzman olduğu, yarısından fazlasının yarı deneysel ve deneysel, niteliksel çalışmaların ise çok az olduğu, tezlerin tamamına yakınında veri toplama yöntemi olarak anket ve ölçek kullanıldığı, tezlerin yarısından fazlasının hastane ortamında yapıldığı ve konu alanı olarak hemşire, hasta ve sağlıklı birey eğitime odaklandığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Türkiye'de doktora tezlerinin orijinal olması, uygulamaya yenilik getirmesi, yeni bir yöntem ya da model geliştirmesi istenmektedir. Bu çalışmada tezlerde deneysel ve yarı deneysel yöntemin kullanılması, konu alanı olarak eğitime odaklanması bu isteği karşıladığını göstermektedir. Doktora tezlerinden beklentiler doğrultusunda, hemşirelikte doktora tezleri, bilimsel bilgi üretmeli, bilimsel bilginin uygulamaya aktarımını gerçekleştirmeli, uygulamada bireylerin bakım kalitesini arttırmalı, hemşirelerin rol ve sorumluluklarını görünür hale getirmelidir. Araştırmada model ve kuram kullanımı hemşirelik uygulamalarına ve araştırmalarına felsefi bir yaklaşımla özel bir bakış açısı sağlayarak bilgi birikimini geliştirmektedir. Araştırmalarda model ve kuramların kullanılması, bakımın sonucu hakkında güçlü ipuçları ortaya koyabilir. Bu nedenle hemşirelik araştırmalarında model ya da kuram kullanımı etkin bakım verebilmek için gereklidir. Aynı zamanda, doktora tezleri ile geliştirilen bir modelin uygulamaya aktarılması ya da yeni modeller geliştirilmesi hemşirelik bakımına kanıt oluşturacak bilginin üretiminde oldukça önemlidir. Bu bağlamda varolan model ve kuramların etkinliği araştırmalarla test edilmelidir. Bu nedenle hemşirelik doktora tez çalışmalarının model ve kuramlarla birlikte, uygulama ağırlıklı ve kanıt oluşturacak özelliklerde planlanması önerilebilir. Tezlerde nitel yöntemlerin çok az kullanıldığı görülmüştür. Bu doğrultuda hemşirelikte araştırma eğitiminin niteliğinin geliştirilmesi ve niteliksel araştırmaların sayısının artırılması önerilebilir. Bu çalışma sonuçlarının, Türkiye'de ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliği alanında yapılan doktora tezlerinin mevcut durumu hakkında bilgi sağladığı ve Türkiye'de ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliği alanındaki çalışmaların yönünün belirlenmesine olanak sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

Arslan, F., Uzun, Ş., & Oflaz, F. (2010). Characteristics experienced difficulties and usage of

doctoral dissertations in nursing in Turkey. *Türkiye Klinikleri J Nurs Sci*, 2(2),110-112.

Arslan, F. (2005). Nursing image of present-day and factors which influence this image.

Hastane Yaşam Dergisi, 1(3),30-40.

Borbasi, S., Hawes, C., Wilkes, L., Stewart, M., & May, D. (2002). Measuring the outputs of

Australian nursing research published 1995-2000. *Journal of Advanced Nursing*, 38(5), 489-497.

Demarco, R.F., Pulcini, J., & Haggerty, L.A. (2009). Doctorate in nursing practice: A survey of Massachusetts nurses. *Journal of Professional Nursing*, 25(2), 75-80.

Galvin, K., & Carr, E. (2003). The emergence of professional doctorates in nursing in the

UK: where are we now? *Nursing Times Research*, 8(4), 293-307.

Jolley, J. (2007). Choose your doctorate. *Journal of Clinical Nursing*, 16(2), 225-233.

Ketefian, S., & Redman, R.W. (2001). Global perspectives on graduate nursing education:

Opportunities and challenges. In: Chaska, N. (Ed.), *The Nursing Profession: Tomorrow and Beyond*. (pp. 219-231). Sage Publications: Thousand Oaks, CA.

Kim, M.J., McKenna, H.P., & Ketefian, S. (2006). Global quality criteria, standards, and

indicators for doctoral programs in nursing; literature review and guideline development.

International Journal of Nursing Studies, 43, 477-489.

Kim, M.J., Lee, H., Kim, H.K., Ahn, Y.H., Kim, E., Yun, S.N., & Lee, K.J. (2010). Quality of

faculty, students, curriculum and resources for nursing doctoral education in Korea: A

focus group study. *International Journal of Nursing Studies*, 47,295-306.

Lee, K.J., Kang, Y., Gu, M.O., Kim, K., Kim, O., Suh, Y.O., Suh, E., Yang, S., Lee, E.H.,

Lee, J.H., Choe, M.A., & Hah, Y.S. (2012). Analysis of trends and contents of nursing

doctoral dissertations in Korea. *Journal of Korean Academy of Nursing*, 42(2),302-309.

doi: 10.4040/jkan.2012.42.2.302.

Nelson, J.P., & Sacks, J.L.(2007). Faculty advisement on theses and dissertations, tips for

organizing the process. *Nurse Educator*, 32(5),195-196.

Özaydın, Z.(2002). Türkiye'de hemşireliğin başlaması ve son 3 yıldaki gelişmelerden

örnekler. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Ethics Law-History*, 10(3), 258-262.

Pietila, A.M. (1990). Analysis of doctoral theses in nursing science produced in Finland in the

years 1982-1987. *Hoitotiede*,2(2),158-164.

Ratcliffe, P. (1998). Using the 'new' statistics in nursing research. *Journal of Advanced*

Nursing, 27(1),132-139.

Reed, P.G., & Lawrence, L.A. (2008). A paradigm for the production of practice-based

knowledge. *Journal of Nursing Management*, 16(4), 422-432.

Robinson, S., & Dracup, K. (2008). Innovative options for the doctoral dissertation in nursing.

Nursing Outlook, 56(4):174-178.

Shin, H., Sung, K.M., Jeong, S.H., & Kim, D.R. (2008). Trends of doctoral dissertations in

nursing science: focused on studies submitted since 2000. *Taehan Kanho Hakhoe Chi*

Journal, 38(1),74-82.

Shores, L.S.(1986). Opening a doctoral program in nursing: factors to consider. *Nursing*

Outlook, 34(6),286-288.

Smith, D.G., & Delmore, B. (2007). Three key components to successfully completing a

- nursing doctoral program. *The Journal of Continuing Education in Nursing*, 38(2),76-82.
- Ulusoy, FM. (1998). Türkiye’de hemşirelik eğitiminin tarihsel süreci. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 2(1),1-7.
- Ünsal, A., & Ergül, N. (2010). Türkiye’deki hemşirelik araştırmalarında kullanılan veri toplama araçları. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1),432-438.
- Ünsal, A., & Sökmen, S. (2011). Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisinin makale ve yazar özellikleri. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 14(4),10-16.
- Yavuz, M. (2004). Nursing doctoral education in Turkey. *Nurse Education Today*, 24(7), 553-559.
- Zauszniewski, A. J., Bekhet, A., & Haberlein, S. (2012). "A decade of published evidence for psychiatric and mental health nursing interventions" *OJIN: The Online Journal of Issues in Nursing*, 17 (3). DOI: 10.3912/OJIN.Vol17No03HirshPsy01.
- Ziemer, M.M., Brown, J., Fitzpatrick, M.L., Manfredi, C., O’Leary, J., & Valiga, T.M. (1992). Doctoral programs in nursing: philosophy, curricula, and program requirements. *Journal of Professional Nursing*, 8(1),56-62.